

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Om Oehlenschlägers Baldur hiin Gode

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Om Oehlenschlägers Baldur hiin Gode", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, Aarhus University. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/text/gv-1807_73-intro-root.pdf (tilgået 01. juli 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

Romantik

I begyndelsen af 1800-tallet blev den tyske romantik introduceret i Danmark. Det skete dels gennem Henrich Steffens' forelæsninger på Elers' Kollegium, dels i form af Adam Oehlenschlägers romantiske (program)digt "Guldhornene" fra 1802. I november-december 1802 holdt Steffens ni forelæsninger under titlen "Indledning til filosofiske Forelæsninger". Her fremlagde han idéen om den enhed mellem natur og historie, som han fandt beskrevet hos tyske filosoffer som Friedrich Schelling og brødrene Friedrich og Wilhelm Schlegel. Både Grundtvig og Adam Oehlenschläger overværede disse forelæsninger. Steffens havde allerede før forelæsningerne fået direkte betydning for Oehlenschläger. Under en seksten timer lang kombineret samtale og spadseretur i sommeren 1802 sammen med Oehlenschläger havde Steffens redegjort for romantikkens filosofi. Dagen efter samtalen, der sluttede klokken tre om natten, var Oehlenschläger gået hjem og havde skrevet "Guldhornene". Grundtvigs tilegnelse af den romantiske filosofi var derimod præget af både modstand mod dens forudsætninger og en endnu uafklaret forståelse af (dele af) dens indhold. I sin dagbog skrev han for dagene 16.-18. januar 1802:

"var paa *Hornemans* og *Steffens* Kollegier [forelæsninger] paa hvilket sidste leg ikke i Aften forstod meer af end at Docenten sagde han vilde rive *Kant* og *Fichte* ned og hæve sig paa deres Ruiner -

[...] gik paa Steffens Kollegium hvor leg næsten intet forstod [...]

var paa Steffens Kollegium hvor leg blot forstod saameget at Rum og Tid har empirisk Realitet men transendental Idealitet" (*Dag- og Udtogsbøger* 1 1979, s. 16).

Den 18. november 1804 købte Grundtvig Steffens' indledningsforelæsninger, som var blevet trykt i 1803, og han var derfor i stand til at læse de tekster, han forstod så dårligt i deres mundtlige version (Lundgreen-Nielsen 1980, s. 84). I september 1805 syntes Grundtvig på mere sikker grund med hensyn til forståelsen af Steffens. I to dagbogsoptegnelser fra 9.-11. september 1805 diskuterede og kritiserede han Steffens' opfattelse af Goethes forhold til antikken. Grundtvig mente, Steffens modsagde sig selv, når han hævdede, at Goethe "staaer paa Konstens høyeste Spidse, men er død for Poesien" på grund af hans fjerne forhold til "de Gamle". Steffens modsiger ifølge Grundtvig sig selv ved:

"paa engang at adskille og forene Kunst og Poesi, adskille dem i det Han lader den ene være til efter den^s andens Tab, forene Dem, i det Han vil at Oldtiden skal frembringe ^{*}Digteren Poesien som saaledes bliver et Kunstprodukt." (*Dag- og Udtogsbøger* 1 1979, s. 226; de lodrette streger angiver fejlskrevne, overstregede ord eller dele af ord).

Historien udgør altså for Grundtvig en målestok for nutiden; uden et tæt forhold til eller forståelse af historien er det ikke muligt at nå "Konstens høyeste Spidse" (s. 226). Dette forhold til fortiden og dens kunstneriske frembringelser, det vil for Grundtvig sige eddadigtningen, spiller en afgørende rolle i hans kritik af Oehlenschlägers mytologiske sørgespil "Baldur hin Gode".

Grundtvigs dag- og udtogsbøger indeholder hans spredte dagbogsoptegnelser for årene 1802-1855. Skønt han ikke var egentlig dagbogsskriver, bortset fra årene 1802-1807, er de fyldt med vidnesbyrd om interessen for den oldnordiske litteratur og mytologi. Det var i den periode, Grundtvig skrev de fire små værker, hvori han udviklede sin grundlæggende opfattelse af den oldislandske digtning, som den genfindes i senere værker om emnet. De fire værker er "Lidet om Sangene i Edda" (1806), og fra 1807 "Om Asalæren", "Et Par Ord i Anledning af det forkyndte Sørgespil: Signe" samt "Om Oehlenschlägers Baldur hiin Gode".

Siden 1770'erne havde den fælles nordiske fortid optaget både digtere og forskere. Bertel Sandvig havde stået for en del af de væsentlige oversættelser og udgaver af den norrøne digtning. Først havde han udgivet *Danske Sange af det ældste Tidsrum, indeholdende blandt andet nogle Danske og Norske Kongers Bedrifter. Af det gamle Sprog oversatte* (1779) og senere *Forsøg til en Oversættelse af Sæmunds Edda. Første Hæfte & Andet Hæfte* (1783-1785). Dertil kom udgaven af anonyme folkeviser, *Levninger af Middel-Alderens Digtekunst* (1780), efter engelsk forbillede, f.eks. Thomas Percys *Reliques of Ancient English Poetry* fra 1765. Af de tre nævnte udgivelser spillede særligt de to første en væsentlig rolle for en bredere reception af den nordiske digtning, fordi det ikke længere var nødvendigt at kunne læse norrønt for at få adgang til oldtidens digtning. Af Bogfortegnelsen 1805 fremgår det, at Grundtvig ejede alle tre værker.

Skønt mange litteraturhistorier navnlig betoner Oehlenschlägers betydning for dyrkelsen af den ældre nordiske digtning og historie i Danmark, særligt i århundredets første årti, blev den nordiske digtning allerede i 1700-tallets sidste årtier dyrket af folk som historikeren og bogsamlere Peter Frederik Suhm, digteren og tidsskriftredaktøren Christen Pram og digteren Johannes Ewald. Af danske forfattere samtidig med Grundtvig og Oehlenschläger, som også dyrkede det nordiske, kan nævnes Jens Baggesen, B.S. Ingemann og Carsten Hauch.

Biografiske forudsætninger

Tanken om en digterisk behandling eller fremstilling af den nordiske mytologi var ikke ny hos Grundtvig i de sidste måneder af 1807. Allerede i 1801 var han begyndt at gendigte emner fra den nordiske sagnhistorie med udgangspunkt i Suhms *Historie af Danmark* (Lundgreen-Nielsen 1980, s. 45-46). Gennem selvstudier, navnlig i sommeren 1804, lærte Grundtvig sig oldislandsk ved at læse oldnordiske tekster med latinske oversættelser. I slutningen af 1804 påbegyndte han syv fortællinger med udgangspunkt i oldnordiske emner. Ingen af de syv fortællinger blev offentliggjort (*Bibliografien* nr. 33 a-g). I en dagbogsoptegnelse fra den 30. december 1806 berørte han nok en gang ønsket om at prøve kræfter med det sagnhistoriske stof: "thi besad Jeg da Kraft til at udføre Digtet [om Sigurd og Brynhilde] saaledes som det hele dunkelt svæver for min Fantasi, da skulde Nutids Norden skælve ved Synet af Oldtidens". At der ikke er tale om en forbigående grille, fremgår af samme optegnelse: "men dette veed Jeg at disse Æmners værdige Behandling er et Ønske Jeg neppe nogensinde vil glemme" (*Dag- og Udtogsbøger* 1 1979, s. 399f).

Det er tydeligt, at den nordiske mytologi for Grundtvig var mere end blot digtning eller gode fortællinger fra den hedenske fortid, "nemlig en oprindelig, guddommeligt inspireret lære, som først i kristendommens lys afslører sin højeste betydning. [...] Det var de nordiske myters karakter af poetisk historiefilosofi, der altid for Grundtvig hævdede dem over andre oldtidsfolks myter" (Vind 1999, s. 161).

De mange tilløb til at genoptage arbejdet med den nordiske mytologi var ikke forgæves. To personer spillede i den forbindelse en central rolle.

Venskabet med Peder Nikolai Skovgaard fik tidligt betydning for Grundtvigs interesse for den nordiske mytologi. Skovgaard havde som ung gjort sig bekendt med den tidlige nordiske digtning: eddaen, sagaerne og Saxo (Albeck 1953, s. 103). I fortalen til *Nordens Mytologi* beskriver Grundtvig venskabet med Skovgaard og dets betydning for hans norrøne interesser: "her greb mig en Vennehaand, som ledte mig hen til de vise Oldinge: *Snorro* og *Saxo*, i hvis Spor jeg henvandrede m[o]d Eddas mytiske Skov", og han fortsætter i en fodnote til det citerede "Dig, min tidligere Ungdoms eneste Ven [...] Dig var det som ledte mig" (Grundtvig 1808, s. XVII). I april 1807 modtog Grundtvig et brev fra netop Skovgaard, som medvirkede til, at han genoptog sine norrøne studier. I brevet spurgte Skovgaard, om Grundtvig "brav arbejdede i Oldsagerne", hvilket gjorde ham forlegen ("Jeg rødmede") og fik ham til igen at tænke på de norrøne studier (*Dag- og Udtogsbøger* 1 1979, s. 405).

Endnu et brev fra Skovgaard, der fortalte om Rasmus Nyerups begejstring for afhandlingen "Lidet om Sangene i Edda" (Grundtvig 1806), foranledigede Grundtvig til, efter nogen tøven og tvivl, at henvende sig til Nyerup. Han fortalte om sin idé til asalæren, og Nyerups svar, at han syntes godt om idéen, lammede Grundtvig. "Jeg fik nu Svar fra Nyerup, et Svar der virkelig i nogle Dage lammede min hele Kraft, i det jeg gruede for de kolossalske Forhaabninger Han lænkede til mig. Dog Alt bidrog nu til at samle og forstørre min Kraft" (*Dag- og Udtogsbøger* 1 1979, s. 405).

Huslærer på Langeland

I marts 1805 tiltrådte Grundtvig en stilling som huslærer på herregården Egeløkke på Langeland. Han havde kun en enkelt elev, Karl, søn af Constance og Carl Frederik Steensen-Leth. Stillingen som huslærer anbragte Grundtvig i en position mellem tyende og herskab, f.eks. spiste han oftest sammen med sin elev eller herskabet, ikke som det øvrige tyende i køkkenet.

Et år efter sin ansættelse påbegyndte Grundtvig en journal med titlen "Leksjons / Og / Karakterbog / For / Karl Frederik Stensen Leth / Begyndt / D. 1te Marts 1806" (*Dag- og Udtogsbøger* 1 1979, s. 283). Heri beskrev Grundtvig i detaljer sine pædagogiske overvejelser, hvilke mål han havde med sin undervisning, hvilke lektier han gav Karl, hvilke fremskridt eller mangel på samme både lærer og elev præsterede. Grundtvig var ambitiøs på stillingens og Karls vegne. Når han forlod stillingen, så "skal denne Bog træde op enten som min Anklager eller Forsvarer thi Himlen bevare Mig fra, at besmitte den med eet usandt Ord" (*Dag- og Udtogsbøger* 1 1979, s. 283). Hans undervisning omfattede geografi, regning, matematik, almindelig naturhistorie, husdyrenes naturhistorie, skrivning, grammatik, historie og sprog. Karl var nogle dage modtagelig for den pædagogiske indsats: "Paa Opmærksomhed og Hukommelse kan Jeg ej klage", andre dage kom Grundtvig til kort: "saasart et Tal skulde tages mere end 10 Gange afstod Han - / Meget uagtsom" (*Dag- og Udtogsbøger* 1 1979, s. 312 og 315). Den manglende indlæring skyldtes ikke kun Karls "Uagtsomhed" - Grundtvig skriver i journalen under den 19. marts 1806 "Intet blev bestilt, og det var min Skyld" (*Dag- og Udtogsbøger* 1 1979, s. 304).

Grundtvig ville ikke blot nøjes med at lære sin elev om konkrete og faktuelle forhold. Ambitionerne var større end det. Han vil også gøre ham i stand til at begribe poesens højere væsen, men uden han af den grund at forkastede eller foragtede den konkrete virkelighed. Ambitionen på Karls vegne fremgår af en optegnelse fra dagbogen, dateret 22. maj 1806:

“Jeg vilde lære ham at hæve sig over alt Jordisk, til det Evige Højeste, uden at lade ham ækles ved Eksistensen; Jeg vilde ikke blot at Han skulde anse den som værdig Genstand for sin Virken fra en højere Standpunkt, men Jeg vilde også – for hans Velbefindens Skyld – at Han skulde kunne tage behagelig Del i den, uden dog ved Assimilering at besmittes af den” (*Dag- og Udtogsbøger* 1 1979, s. 330).

Langelands Læseselskab

I februar 1806 var Langelands Læseselskab blevet stiftet, efter at Grundtvig havde arbejdet på sagen siden november 1805. Det havde ikke været nogen enkel sag at stifte selskabet, og det blev vanskeligt at interessere langelænderne for dets virke, trods enighed om dets nødvendighed. Ikke nok med det. Mange medlemmer betalte deres kontingent for sent, hvis de i det hele taget betalte, andre afleverede ikke de bøger eller tidsskrifter, de havde lånt, og der var udtalt uenighed om lødigheden af den litteratur, selskabet tilbød medlemmerne. Særlig uenighed opstod der om Boccaccios novellesamling *Decameron*. Grundtvig forsøgte efter bedste evne at give de enkelte medlemmer, hvad de ønskede, men uden særligt held (Ahlefeldt-Laurvig 1931, s. 188-94).

Meningen var, at selskabets medlemmer kunne være fælles om de dyre bogindkøb, mens der samtidig blev skabt et forum, hvori man kunne diskutere de læste bøger. Grundtvig var protokolfører i selskabet og modtog bogpakkerne. En del af de indkøbte bøger har nok i højere grad været i Grundtvigs smag og interesse end i de øvrige medlemmers. Medlemsskaren bestod hovedsageligt af de lokale præster under protektion af lensgreve Frederik Ahlefeldt-Laurvig med tilnavnet “generalen” (Rønning 1907 bind 1:1, s. 44-46; Ahlefeldt-Laurvig 1931, s. 188-94).

I december 1807 modtog Grundtvig som protokolfører for Langelands Læseselskab en bogpakke fra Schubothe i København (Rønning 1908, bind 2:1, s. 45). Pakken indeholdt bl.a. Oehlenschlägers *Nordiske Digte* (1807). Det fremgår af en dagbogsoptegnelse fra 30. december 1806, at allerede Oehlenschlägers sagapastiche “Vaulundurs Saga” fra 1805 havde gjort et varigt indtryk på Grundtvig: “Ølenslæger skrev Vaulundurs Saga, og den gjorde et dybt Indtryk paa Mig” (*Dag- og Udtogsbøger* 1 1979, s. 401). Det samme må have været tilfældet med “Baldur hin Gode” fra *Nordiske Digte*.

Asalæren

Hensigten med “Om Oehlenschlägers Baldur hiin Gode” skal forstås inden for den ramme, som udgøres af Grundtvigs forestilling om *asalæren* eller *asavisionen*. I afhandlingen “Om Asalæren” fra 1807 udviklede han en sammenhængende fortolkning af de fortællinger, som udgør den nordiske mytologi.

Det er i et meget langt brev til Rasmus Rasmus Nyerup, dateret 15. maj 1807, samt i værkerne “Om Asalæren” (1807) og *Nordens Mytologi* (1808), at Grundtvig giver den mest eksplicite fremstilling af indholdet i asalæren. To kræfter står over for hinanden: asakraften, som er livskraften, der har frigjort sig fra sit ophav, Alfader (evigheden), og jætterne, som aserne til at begynde med bekæmper, men som de senere slutter fred med for at kunne opretholde deres selvstændige liv. Dette sker mod Alfaders ønske. Alfader sætter derfor nornerne i verden med det formål at lede aserne frem mod Ragnarok, hvor de i deres undergang skal fratages deres stræben efter eget liv. Aserne skal efter undergangen genopstå som Alfaders lydige tjenere. Aserne går under i kampen mod jætterne, men kun for at genopstå. Efter Ragnarok genfødes jorden og fyldes med evigt liv.

Asalæren er et resultat af Grundtvigs studier af de norrøne kilder og den norrøne digtning kombineret med hans egen frie digteriske fortolkning og gendigtning af kilderne. Flemming Lundgreen-Nielsen opsummerer asalæren således:

“Asasynet var ikke det uundgåelige resultat af en videnskabelig undersøgelse af eddaerne. Det er en genial digters værk. De mange forskelligartede myter smelter for Grundtvigs dybe blik af sig selv sammen til én stor myte, en vision. [...] Grundtvig ser ikke [...] edda ved eddas eget lys. Forståelsen af Grundtvigs personlige forudsætninger for asavisionen bliver derfor vigtigere end en gennemgang af hans arbejde med kilderne” (Lundgreen-Nielsen 1965, s. 20).

Grundtvig giver selv en sammentrængt fremstilling af sin asalære i en fodnote. Det sker i forbindelse med hans redegørelse for Oehlenschlägers brug af Snorres Edda, og hvorledes ha (Oehlenschlägers) lader "Guderne sværge som Tingenes Herrer, istedenfor at det efter begge Eddaer være disses Vætter" (Grundtvig 1807c, s. 311). Fodnoten lyder in extenso: "Jeg forstaaer Tingen saaledes: da Aserne skabte Verden, meddeelte de enhver Ting noget af deres Kraft, men da Aserne ei havde Kraften af sig selv, stod den meddeelte ved Siden blot som beslægtet, ei som underlagt, kunde derfor let bedes, men ei befales. Eller Guderne gave hver Ting Kraft til at opfylde sin Bestemmelse, Ilden til at brænde, Jernet til at saare o. s. v. Naar de nu vilde f. Ex. at Ilden ei skulde brænde, maatte de vel nødes til at bede Ildens Vætte tilbageholde sin Kraft. Saaledes troer jeg ogsaa at Fædrene ved det Udtryk at døve Sværde, forstode, at binde, overtale eller ved omvendt Galdren søvndysse Sværdets Vætte." (s. 311).

Den 1. maj 1807 skrev Grundtvig til Rasmus Nyerup og spurgte, om det var muligt "at faa af Universitetets Bogsamling til Laans Resens Edda og andre trykte Sagaer, som jeg ikke har!" (Breve 1, s. 1). To uger senere, den 15. maj, takkede han i overstrømmende vendinger for, at hans ønsker var blevet opfyldt; han følte sig "som nyskabt" (s. 2) og håbede "at opfyldte Noget af det smigrende Haab, en Nyerup sætter til min Granskning!" (s. 2). I samme brev talte Grundtvig om at lade asalæren "fremtræde som et sluttet Heelt" (s. 2).

Andre forudsætninger

Kilderne

Völuspá (da. *Vølvens spådom*) er for Grundtvig den vigtigste kilde til den nordiske mytologi. Det fremgår klart af et brev til Rasmus Nyerup fra 6. januar 1808: "Meget er endnu aldeles mørkt for mig, meget af hvad jeg anser for vist kan maaske gendrives af de Eddas Sange, jeg ikke kender, og endnu har jeg ingen ren Text set af Asalærens kanoniske Bog: *Völuspá*" (Breve 1, s. 7). *Völuspá* er kanonisk, fordi den indeholder hele den nordiske mytologi *in nuce*; det er en fortælling om dens fortid, nutid og fremtid. Altså en (religiøs) kosmologi. De øvrige kilder fortæller dele af den samme historie, men fra andre synsvinkler og med andre detaljeringsgrader.

Nordisk mytologi og kristendom

Kristendommen er den ramme, hvori Grundtvig fortolker den nordiske mytologi. Mytologien er ikke en del af kristendommen, men er et forvarsel herom. Parallellerne er tydelige. Alfader er den kristne gud, nornerne forsynet, asernes frafald svarer til det bibelske syndefald, og Ragnarok bliver den kristne dommedag (Lundgreen-Nielsen, 1965, s. 21). Grundtvig er ikke alene om denne forståelse af den nordiske mytologi. De samme forestillinger findes bl.a. hos Suhm i hans *Om Odin og den Hedniske Gudelære og Gudstieneste udi Norden* (1771) og i Ewalds mytologiske drama *Balders Død* (1775). Suhm forstår Alfader som en gud i den nordiske mytologi; Odin repræsenterer mennesket, og han forsøger at gøre Alfaders gerninger til sine. Suhm skelner konsekvent mellem Alfader som den eneste gud og menneskeskikkelserne, der tiltager sig en magt, som ikke er deres. Grundtvig læste allerede med interesse Suhms bog om den nordiske mytologi, da han gik i skole i Århus (*Dag- og Udtogsbøger* 1 1979, s. 51). At også Ewald har berørt paralleliteten mellem den nordiske mytologi og kristendommen fremgår af en af de mytologiske kommentarer under titlen "*Forklaring / over gamle, især mythologiske Ord og Navne / som forekommer i dette Stykke*", som følger med hans syngespil *Balders Død*. Dé står om Alfader: "Alfader var eet af Odins Tilnavne; men betyder i dette Stykke det høieste Væsen, som raader for alle Ting og for Odin selv" (Ewald 1781, s. 100). Ewald skrev syngespillet i 1770, og det udkom første gang i 1775.

Æstetiske forudsætninger

Den 9.-10. september 1805 skrev Grundtvig en lille afhandling om poesiens væsen i sin dagbog (*Dag- og Udtogsbøger* 1 1979, s. 218-220). Her forsøgte han at besvare spørgsmålet "Hvad er det som konstituerer Poesien? eller hvad er det som egenlig udgør dens Væsen?" (s. 218). I afhandlingen dokumenterer

Grundtvig sin tilslutning til romantikkens æstetik, omend det ikke sker uden forbehold og med visse modifikationer (Lundgreen-Nielsen 1 1980, s. 154 og s. 157). Efter en gennemgang og afvisning af forskellige opfattelser af, hvori poesien væsen består, kommer han frem til, at "*Poesien er alt det som bærer det Eviges Præg*" (*Dag- og Udtogsbøger* 1 1979, s. 220). Denne opfattelse hviler på en modsætning mellem poesi og eksistens eller virkelighed: når poesien har evigheden som en del af sit væsen, som en del af sin stræben, adskilles den fra eksistensen. Grundtvig ønskede dog at bevare en vis forbindelse mellem eksistens og poesi, og den forbindelse fandt han i sentimentaliteten, som gør det muligt at påvirke mennesket udefra (i modsætning til den højeste poesi, der er givet og (på)virker indefra). Grundtvig lagde vægt på den påvirkning, poesien kan have:

"Ieg betragter Poesien efter den Indflydelse den har og kan have paa Menneskene, som den der skal muntre Sindet, vække gode Følelser, og overhovedet være et af Moralitetens Vehikler. Dette kan den ikke i sin høye Form" (*Dag- og Udtogsbøger* 1 1979, s. 223).

Ifølge Flemming Lundgreen-Nielsen er Grundtvigs dagbogsafhandling en lang og delvis skjult diskussion med Steffens, der "på væsentlige områder går af med sejren, fordi Grundtvig ikke kan opretholde oplysningstidens udvendige begreb om digtning mere" (Lundgreen-Nielsen 1 1980, s. 159). Grundtvigs diskussion med sig selv har forandret hans teoretiske opfattelse af poesi, en opfattelse, som endnu i 1805 ikke var ham helt klar, men som blev det, og som spillede en rolle for hans vurdering af Oehlenschlägers "*Baldur hin Gode*".

Datering

"Om Oehlenschlägers Baldur hiin Gode" er skrevet i et ganske kort tidsrum omkring årsskiftet 1807-1808. Grundtvig kan tidligst have læst dramaet i december 1807, efter han modtog bogpakken fra Schubothe med *Nordiske Digte*. Allerede i januar 1808 var han så godt som færdig med anmeldelsen. Han skriver herom i et langt brev til Nyerup, at den "kun mangler sidste Haandspaalæggelse", inden den er færdig (*Breve* 1 1924, s. 6). *Ny Minerva* for december 1807 var forsinket og udkom først i april 1808, hvorfor der er en (hypotetisk) mulighed for, at artiklen først har været færdig kort før april 1808. Men eftersom Grundtvig i samme brev foretager en kort og meget præcis resumering af artiklens synspunkter, har den efter alt at dømme været færdig allerede i begyndelsen af januar 1808. Grundtvig resumerer indholdet således:

"Suhms Skrift og Møjnicens Haandbog ere tilstrækkelige til at forstaa hele Ølenslæger som mythologisk Digter. - At dette sidste er sandt haaber jeg at have bevist i min Kritik over Baldur hin Gode [...] I dette Drama, Kulminasjonspunkten for Ølenslægers Asaklygt, findes skønne Blik i det enkelte, men den samme totale Forvirring i det Hele, den samme Blanding af Gammelt og Nyt der hidtil vare de nordiske Mythologers Særkende" (*Breve* 1 1924, s. 6).

Genre og form

"Om Oehlenschlägers Baldur hiin Gode" er en blanding af anmeldelse, poetologisk funderet litteraturkritik og personligt dokument.

I *Den unge Grundtvig og andre Essays* har Emil Frederiksen beskrevet Grundtvigs syv første offentliggjorte værker. Frederiksen kalder disse for "Artikler og Afhandlinger" (Frederiksen 1948, s. 71). Det er ikke afhandlinger i strengt videnskabelig forstand, som initierer Grundtvigs trykte forfatterskab. De er "halvt videnskabelige, halvt digteriske" (s. 71), nogle af dem betegnes som "journalistiske Artikler", der nærmest har karakter af "polemiske Recensioner" (s. 72). Den polemiske grundtone, der præger de tidlige arbejder, sammenholdt med de videnskabelige ambitioner, som også er at finde i disse tekster, gør dem ifølge Frederiksen til en samling eksistentielle dokumenter, hvilket fremgår af hans afsluttende bemærkninger om Grundtvigs debutarbejder: "Mørksindet, tungsindig, med et vældigt Livs- og Virkelighedsbegær, men i samme Grad afvisende overfor Livet og hengivende sig til sine Forestillingers Verden, fuld af svimlende Spænding, saaledes er den unge Grundtvigs Stemning ved Begyndelsen af hans Forfatterskab" (s. 86).

I *Skæbne og forsyn* kalder Flemming Lundgreen-Nielsen inden for fem linjer "Om Oehlenschlägers Baldur hiin Gode" for både en anmeldelse og en afhandling: "Oehlenschlägers fortolkning af Balder-skikkelsen ægger Grundtvig til i løbet af januar 1808 at affatte en udførlig anmeldelse af 'Baldur hin Gode' [...] Grundtvig indleder afhandlingen med en redegørelse for sin kompetence som recensent" (Lundgreen-Nielsen 1965, s. 50). 15 år senere bestemmes "Om Oehlenschlägers Baldur hiin Gode" endnu tydeligere som en afhandling, og der tilføjes en præciserende karakteristik af, hvad afhandlingen behandler; hvad der måtte være tilbage

af anmeldelse (recension) er nu blot reduceret til en formel udvendighed: "Omkring årsskiftet 1807-1808 fuldender Grundtvig en mytologisk-æstetisk afhandling, efter hans vane formelt en recension" (Lundgreen-Nielsen 1980, s. 224).

Sune Auken berører ganske kort "Om Oehlenschlägers Baldur hiin Gode" i afhandlingen *Sagas spejl. Mytologi, historie og kristendom hos N.F.S. Grundtvig*. Teksten kaldes en "recension", der bygger på "poetologiske og kritiske overvejelser" (Auken 2005, s. 117).

Placering i forfatterskabet

I Grundtvigs andet studieår (1801) var P.N. Skovgaard Grundtvigs eneste ven. Det er i al fald, hvad Grundtvig skriver i *Nordens Mytologi* fra 1808: "Dig, min tidligere Ungdoms eneste Ven" (s. XVII). Skønt dagbøgerne, navnlig i 1804, rummer flere positive optegnelser om breve fra Skovgaard, er der først bevaret breve til Skovgaard fra 1808 og fremefter (*Breve* 1 1924).

Allerede i 1801 var Grundtvig begyndt at gendigte emner fra den nordiske sagnhistorie, inspireret af Suhms *Historie af Danmark* (Lundgreen-Nielsen 1980, s. 45-46). Desuden havde Grundtvig ved omfattende selvstudier, navnlig i sommeren 1804, lært sig oldislandsk ved at læse oldnordiske tekster, bl.a. med latinske oversættelser. Dette var foregået uden brug af ordbøger eller grammatikker, da der ikke fandtes nogen. Det nordiske var altså ikke fremmed for Grundtvig.

Om Grundtvigs tidlige forfatterskab skriver Flemming Lundgreen-Nielsen i *N.F.S. Grundtvig. Skæbne og forsyn*:

"Periodens digterværker [dvs. Grundtvigs forfatterskab indtil 1812] [...] fremtræder i hvert fald delvis som forsøg på at forbedre allerede eksisterende poesi [...], de fremkommer som Grundtvigs reaktion mod andre digteres misforståelser i behandlingen af stoffet, således 'Freis Kærlighed' [fra *Nordens Mytologi*] som modstykke til Jens Møllers 'Skirners Reise', 'Odins Kvad (Om Skjaldskabs Ophav)' i 'Nordens Mytologi' som modstykke til Baggesens 'Poesiens Oprindelse', 'Optrin' 1809 måske som modstykke til Oehlenschlägers 'Nordiske Digte' 1807, og 'Optrin' 1811 i nogen grad som modstykke til Fouqués 'Sigurd der Schlangentödtter' 1808" (s. 29).

Det tidlige forfatterskab med afsæt i den norrøne digtning bliver et korrektiv til samtidens digtning.

* Emil Frederiksen har inddelt artiklerne, syv i alt, fra årene 1806-1807 i "journalistiske Artikler" og i "Store og vægtige [...] også kaotiske og sære" (Frederiksen 1948, s. 72). Til de første hører "Om Sangene i Edda", "Et Par Ord i Anledning af det forkyndte Sørgespil: Signe", "Om Oehlenschlägers Baldur hiin Gode" og "Om Schiller og Bruden fra Messina". Til de sidste henregnes "Om Religion og Liturgie", "Om Videnskabelighed og dens Fremme" og endelig "Om Asalæren". "Om Oehlenschlägers Baldur hiin Gode" hører altså til de mindre betydningsfulde tekster i det tidlige forfatterskab. Emil Frederiksen karakteriserer det tidlige forfatterskab i mere farverige vendinger end Lundgreen-Nielsen, men trods farverne er karakteristikken ikke aldeles forkert: "Grundtvig begyndte sit Forfatterskab med en Række Afhandlinger og Artikler, der foruden ved deres øvrige Ejendommeligheder er ægte Grundtvigske ved deres halvt videnskabelige, halvt digteriske Karakter. De er usædvanlig udtryksfulde Eksempler paa Følelsetænkning - deres Indholds mangfoldige og forskelligartede Dele er føjet sammen ikke med klart, roligt Overblik, kun i ringe Grad efter faste Tankelinjer, men af Lidenskab i springsflodsagtig Udfoldelse. Det er også karakteristisk for dem, at de er dybt personlige i deres Oprindelse. [...] De giver besynderlige Udtryk for et af Grundtvigs dybeste Behov: en Trang til at være i et meget nært Forhold til sin Samtid" (Frederiksen 1948, s. 71-72).

I en dagsbogsoptegnelse fra 30. december 1806 (*Dag- og Udtogsbøger* 1 1979, s. 399-402), hvorfra der tidligere er citeret, findes forskellige overvejelser over, hvilke dele af det nordiske materiale Grundtvig yderligere kunne tage fat på at gendigte. Han skitserede bl.a., hvordan han ville kunne bearbejde Gunlaug Ormstunges Saga, og har idéer til et værk om Sigurd og Brynhilde. Men uanset hvilket emne, han vil arbejde videre med, lyder det mod slutningen:

"Fra nu af lever Jeg i Oldtiden, og Virkeligheden vil ej mere kunne gøre Mig til sin Slave, med mindre Jeg med Erkendelse af Uformuenhed til at blive i et Land hvorhen Jeg har vovet Mig uden Vished om at naa Borgerret, maa vende tilbage - Og da Ve Mig!!!" (*Dag- og Udtogsbøger* 1 1979, s. 402).

"Om Oehlenschlägers Baldur hiin Gode"

“Om Oehlenschlägers Baldur hiin Gode” begynder med et citat fra Resens udgave af *Völuspá* (da. *Vølvens Spådom*). I en fodnote til citatet oversætter Grundtvig de fire vers og tilføjer: “Da jeg ingen anden Text havde for mig, vilde jeg ingen Forandring gjøre ved Resens skiødesløse” (s. 301). Han tilføjer alligevel en forklarende parentes i sin oversættelse. Allerede inden han rigtig er kommet i gang med sin anmeldelse eller kritik af Oehlenschlägers “Baldur hin Gode”, mere end antydes gangen i Grundtvigs tekst.

Efter det indledende citat følger en meget rosende omtale af Oehlenschlägers mytologiske sørgespil, hvorved Grundtvig understreger, at hans kritik ikke bare er en afvisning af Oehlenschläger, men en kritik i ordets egentlige betydning, nemlig en bedømmelse eller en undersøgelse. De rosende ord lyder:

“Kun med Jubel og Stolthed nævner Nordboen den første ægte nordiske Digter i næsten et Aartusinde, Eivinds Broder og hine Navnløses Frænde, fra hvis Læber Eddas hellige Qvad udstrømmede, Skialden Oehlenschläger. Hans nordiske Digte i Samklang med Vaulunders Saga ere det, som hævde ham dette Hædersnavn, og skal omværne det giennem Sekler.” (Grundtvig 1807c, s. 301).

Grundtvigs ærinde er klart: “Da Oehlenschläger traadte frem som nordisk Digter, og navnlig, da han udarbejdede Baldur, indskrænkede han sig til at fremstille Eddas halvudslettede Billede, og om dette er lykkedes ham, skal være Gienstand for min Undersøgelse” (s. 304). Det samme er de præmisser, hvorpå han vil gennemføre sin undersøgelse (s. 302). Målet med undersøgelsen er ambitiøs; han søger intet mindre end sandheden om sit emne (s. 301). For at finde den må han udvikle sin egen opfattelse af, hvilken æstetik (“poetiske Anskuelse”) der ligger bag eddadigtningen: “Hvad der fordres af mig er, at jeg maa have gjort mig deelagtig i den poetiske Anskuelse af Asadramet, som avlede Eddas Sang” (s. 304). I en fodnote til citatet henviser Grundtvig til artiklen “Om Asalæren” (Grundtvig 1807b). Den fungerer som et supplement til eller bagtæppe for undersøgelsen af Oehlenschlägers sørgespil i kraft af sin mere principielle udvikling af Grundtvigs forestillinger om sammenhænge og forbindelser mellem de forskellige kilder til den nordiske mytologi.

Efter den indledende hyldest til Oehlenschläger som den første ægte nordiske digter følger en principiel redegørelse for poesien, som i store træk gentager og præciserer de synspunkter, Grundtvig udviklede i sin afhandling om poesien (Dag- og Udtogsbøger 1 1979, s. 218-226).

Han deler sin bestemmelse af poesien i to. Den kan dels forstås som noget indre, noget, som rækker ud over hverdagslivet, dels kan poesien forstås som noget ydre, som er den konkrete fremstilling af dens indre og ikke direkte tilgængelige dimension. Den ydre fremstilling er et nødvendigt træk ved poesien, eftersom den højeste poesi (dvs. dens indre væsen) ikke kan begribes af mennesker. Poesien kan også betragtes som kunst. Det er den, når “Digteren fæster Fantasien eller det indre Skiønsorgan paa en bestemt Punkt, og da bevæger sig med fri Nødvendighed inden selvsatte Grændser” (s. 303). Disse selvvalgte grænser indsnævres yderligere, hvis digteren vælger at bearbejde et materiale, som allerede er formet i en poetisk eller kunstnerisk hensigt. Der er ikke tvivl om, at Grundtvig er begejstret for Oehlenschlägers drama, men det tjener først og fremmest som en anledning for Grundtvig til at fremstille sin egen opfattelse af fortællingen om Balders død og hans opfattelse af hele den narrative indretning af den nordiske mytologi. Det betyder, at sandheden om den nordiske mytologi og det at bearbejde den digterisk ikke nødvendigvis er modsætninger.

Når digteren vælger allerede poetisk eller kunstnerisk bearbejdet stof som emne for sin poetiske (gen)fremstilling af selvsamme materiale, kan resultatet bedømmes efter den konsekvens eller måde, hvorpå det bearbejdes sit eller sine forlæg. Det betyder (og her afsiger Grundtvig indirekte sin dom over Oehlenschläger og hans fremstilling af myten om Balders død) at når et poetisk værk bearbejder et andet:

“avles det Særsyn, at Anskuelse og Fremstilling kunne være sand poetiske, ja at Digteren endog som Kunstner kan have lydt sin egen Lov, og dog have høieste Uret; thi han kan have overskredet eller ikke udfyldt de gamle Omrids; han kan have feilet i Figurernes Ordning og han kan endelig have forfalsket det Heles eller enkelte Partiers Kolorit ved at indblande fremmede Farver” (s. 304).

Citatet er tillige et forsvar for det, Oehlenschläger faktisk har gjort, nemlig givet en overbevisende, kunstnerisk (gen)fremstilling af Balders død. Grundtvig kalder scenen mellem Loke og Svartalfernes kor “mageløs” (s. 306; Oehlenschläger 1807, s. 163-167), drabsscenen for “mesterlig” (Grundtvig 1807c, s. 313; Oehlenschläger 1807, s. 179-184) og fremstillingen i øvrigt for både skøn og sand (Grundtvig 1807c, s. 316).

Grundtvigs kritik er altså ikke æstetisk, men snarere filologisk og filosofisk. Oehlenschlägers primære kilde, *Snorres Edda*, strider på afgørende punkter mod den eneste rigtige kilde: *Völuspá* (da. *Vølvens spådom*). Grundtvig giver flere eksempler; et af dem er scenen, hvor Frigg tager alt og alle i ed på, at ingen vil gøre Balder noget ondt (Grundtvig 1807c, s. 312). Fremstillingen hviler på en psykologisk opfattelse af Odins reaktion. Ifølge Grundtvig og *Völuspá* vil Odin ikke reagere med ophøjet ro, siden Balders død ikke blot betyder, at han mister sin søn. Balders død indvarsler også Ragnarok, verdens undergang, en skæbne, Odin ikke ville lade passere uden at forsøge at ændre på dens gang.

“Rolig aflægger han Løftet at lade hvert Nattens og Dagens Lys straale huldt paa Baldur, og synes i øvrigt ubekymret. Dette passede saare vel paa Nordens stærke Gud, naar det blot var hans Søns Liv, der stod i Fare, men indsaae han at hans egen Magt og Existens maatte gaa under i Baldur, da kunde han ei tee sig saaledes” (Grundtvig 1807c, s. 309).

Som det fremgår af citatet, er der en narrativ brist i Oehlenschlägers mytologiske sørgespil. Grunden er den enkle, at han benytter en forkert kilde. Oehlenschlägers beskrivelse af edsaflæggelsen strider “mod den eneste ægte Kilde: Vegtams Kvide [da. *Balders drømme*]” (s. 309). Ifølge dette kvad samles aserne på tinge og forsøger dér af al magt, men forgæves, at afværge Balders og dermed deres egen skæbne (s. 309f.). Resultatet af, at Oehlenschläger har brugt en forkert eller dårlig kilde er, at sørgespillet “henrykker uden at tilfredsstille” (s. 310). Det er altså lykkedes at fremstille eddas halvt udslettede billede, men ikke sandheden om det, billedet viser. Denne filologiske dom gentager Grundtvig i sin kritik af Oehlenschlägers fremstilling af Mimers lund (s. 312), misteltenen (s. 312f.), Hermods rejse til Hel og Lokes straf for hans medvirken til Balders død (s. 314), i måden, hvorpå Oehlenschläger tildeler aserne egenskaber (“Embeds-Uddelinger”) efter græsk forbillede (s. 317), den fejltagtige kronologi omkring lænkningen af Fenrisulven (s. 318) og Heimdals jomfruer (s. 319). Altsammen, fordi det nok har “poetisk Værd, men aldrig Sandhed” (s. 312). Oehlenschlägers “Baldur hin Gode” fortolker og forstår myten om Balders død i en psykologisk-humanistisk og allegorisk-moralsk ramme, mens Grundtvig selv anlægger en religiøs fortolkningsramme (Lundgreen-Nielsen 1980, s. 226).

At ikke alt i “Baldur hin Gode” ikke kun har poetisk værdi, men også fremstiller sandheden, fremgår af drabsscenen og scenen mellem Hødur og Loke (s. 313). Grundtvig kalder begge scener for “mesterlige Sidestykker” (med kun en lille modifikation i den tilhørende fodnote: “Kun een Bemærkning har jeg her at gjøre, og den vil finde sin rette Plads der hvor Talen bliver om Loke”), og det glæder ham “at finde denne maleriske Stilling i Overensstemmelse med Forestillingerne i den gamle Edda” (s. 314). Skønt han er meget kritisk, er det muligt at indfri både æstetiske og filologiske fordringer i et og samme sørgespil. Der er altså ikke tale om, at en genfremstilling af eddaen enten er æstetisk vellykket eller filologisk korrekt. Den kan være begge dele på samme tid.

Grundtvig afslutter ikke “Om Oehlenschlägers Baldur hiin Gode” med en egentlig konklusion. I *Nordens Mytologi* (1808) skriver Grundtvig i en fodnote om Oehlenschlägers fortolkning af fortællingen om Balder. Fodnoten kan læses som en konklusion på gennemgangen og kritikken af “Baldur hin Gode”. Grundtvig skriver i meget konkrete vendinger om Oehlenschlägers forståelse og brug af eddas kilder: “Underligt og saare mærkeligt, at den samme Digter, som her synes at have skuet saa dybt i Norners Raad og Lokes Liv, dog i sin Baldur søgte Overgangspunkten uden for Edda” (Grundtvig 1808, s. 58).

I *Skæbne og forsyn* løftes Grundtvigs konkrete formulering (konklusion) op i en mere principiel diskurs:

“Forskellen mellem Oehlenschlägers og Grundtvig ligger ikke blot i deres kildebennyttelse [...] men i deres hele forhold til mytologien. [...] Grundtvig uddrager en religiøs sandhed af stoffet: mytologien er for ham en høj kosmogoni, hvis enkeltheder ikke vilkårligt må fordrejes. Poesien må underordne sig sandheden, den højere virkelighed, om denne så hedder religion eller historie [...] Balder-afhandlingen viser Grundtvigs konsekvens som kritiker. Selv over for et, som han villigt erkender, lydefrit kunstværk holder han den ideologiske sandhed for vigtigere end den æstetiske harmoni” (Lundgreen-Nielsen 1965, s. 52).

Anvendt litteratur

- Auken, Sune (2005) *Sagas Spejl. Mytologi, historie og kristendom hos N.F.S. Grundtvig*. København
- *Bibliografien*, se Johansen, Steen 1948
- Albeck, Gustav (1953) “Grundtvigs vej til de norrøne Skrifter”, *Grundtvig Studier* 1953, s. 103-111. København
- Albeck, Gustav (1959) “Huslæreren paa Egeløkke” i *Grundtvig Studier* 1959, s. 78-98. København
- Ahlefeldt-Laurvig, Frederik (1931) *F. Ahlefeldt-Laurvig. Generalen. V. Godsadministratoren. Landbrugeren*. København
- Andersen, Vilhelm & Carl S. Petersen (1934) *Illustreret dansk Litteraturhistorie*, bind 2. København
- Ewald, Johannes (1881) *Balders Død*. København [1775]
- Frederiksen, Emil (1948) *Den unge Grundtvig og andre Essays*. København
- Grundtvig, Nicolai Frederik Severin (1806) “Lidet om Sangene i Edda” i *Ny Minerva* september 1806. København, s. 270-299
- Grundtvig, Nicolai Frederik Severin (1807a) “Om Videnskabelighed og dens Fremme” i *Ny Minerva* marts 1807. København, s. 249-298
- Grundtvig, Nicolai Frederik Severin (1807b) “Om Asalæren” i *Ny Minerva* maj 1807. København, s. 156-188

- Grundtvig, Nicolai Frederik Severin (1807c) "Om Oehlenschlägers Baldur hiin Gode" i *Ny Minerva* december 1807. København, s. 301-320
- Grundtvig, Nicolai Frederik Severin (1808) *Nordens Mytologi*. København
- Grundtvig, Nicolai Frederik Severin (1924) *Breve fra og til N.F.S. Grundtvig. (1807-1820)*, udg. af Georg Christensen & Stener Grundtvig, bind 1. København
- Grundtvig, Nicolai Frederik Severin (1979) *Grundtvig, N.F.S. Dag- og Udtogsbøger*, udg. af Gustav Albeck, bind 1-2. København
- Johansen, Steen (1948) *Bibliografi over N.F.S. Grundtvigs skrifter*, bind 1. København
- Lundgreen-Nielsen, Flemming (1965) *Grundtvig. Skæbne og forsyn. Studier i Grundtvigs nordisk-romantiske dramatik*. København
- Lundgreen-Nielsen, Flemming (1980) *Det handlende ord. N.F.S. Grundtvigs digtning, litteraturkritik og poetik 1798-1819*, bind 1-2. København
- Lundgreen-Nielsen, Flemming (1971) "Henrik Steffens' Goethe-Forelæsninger i 1802" i *Danske Studier* 1971. København, s. 121-129
- Oehlenschläger, Adam (1805) *Poetiske Skrifter*, bind 1-2. København
- Oehlenschläger, Adam (1807) *Nordiske Digte*. København
- Rubow, Paul V. (1969) *Saga og Pastiche*. København [1923]
- Rønning, Frederik (1907) *N.F.S. Grundtvig. Et bidrag til skildring af dansk åndsliv i det 19. århundrede*, bind 1. København
- Rønning, Frederik (1908) *N.F.S. Grundtvig. Et bidrag til skildring af dansk åndsliv i det 19. århundrede*, bind 2. København
- Toldberg, Helge (1946) *Grundtvig som Filolog*. København
- Sandvig, Bertel (1783-1785) *Forsøg til en Oversættelse af Sæmunds Edda. Første Hæfte & Andet Hæfte*. København
- Steffens, Henrich (1996) *Indledning til filosofiske Forelæsninger*, udg. af Johnny Kondrup. København [1803]
- Stefánsson, Finn (2009) *Gyldendals leksikon om nordisk mytologi*. København
- Vind, Ole (1999) *Grundtvigs historiefilosofi*. København